

УНИЈА

www.unijakm.org

UNHCR
The UN Refugee Agency

ИНФО

Број 27-28. Год. III Београд новембар-децембар 2006. Бесплатан примерак ISSN 1820-3531

Издавање овог Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

Ленарт Коцалаинен, шеф Представништва UNHCR-а у Србији

2007. ГОДИНА ОДЛУКЕ

Фото: Златко Маврић

2007.

ГОДИНА ОДЛУКЕ

Представништво UNHCR-а у Београду, у години на измаку, урадило је низ акција с циљем да се приближи расељеним лицима, да види услове у којима живе и да им, у границама својих могућности, помогне у многим активностима које расељени спроводе, пре свега, на питању стварања услова за повратак (већи део садржаја овог броја Билтена управо је посвећен томе).

Ленарта Коцалаинена, првог човека Представништва UNHCR-а у Београду, замолили смо, да нам изнесе свој став о томе како тренутно живе расељена лица у Србији.

Канцеларија UNHCR-а у Београду желела је да, у протеклој години, испита потребе, али и захтеве расељених и избеглих у Србији. Главни проблем за обе ове популације, по нашем мишљењу, представља стамбено збрињавање, али ту су и други, не мање важни проблеми, здравствене услуге, образовање и недостатак документа. Овај последњи проблем највише се очитује код Рома.

* Када говоримо о тим правима, знамо да сте од 2000. до 2002. године, били шеф Мисије UNHCR на Косову, а познато нам је, такође, да сте у последњих годину дана често боравили тамо. Да ли се у том временском периоду нешто битније променило?

Променило се много и то на боље. Када сам ја био шеф Мисије UNHCR-а на Косову, Албанци уопште нису ни желели да разговарају о повратку. Данас, имамо честе изјаве људи из Привремених институција Косова о томе да они подржавају процес повратка и чини ми се, да они то и раде. Имамо, опет, случајеве да се у неким срединама постављају препреке повратку или се не креирају услови да би се људи тамо могли вратити. Чињеница је да постоји јаз између званичне реторике

и стварних акција на терену. Такође, сматрам да је и по питању безбедности, последњих година, постигнут одређен напредак. Али целокупна слика није таква да бих могао да кажем да сам задовољан постигнутим, мислим, да се у протеклом периоду могло учинити много више у процесу повратка.

* Пре неки дан, изјавили сте, да политика, ни са албанске, ни са српске, а ни са стране међународне заједнице, не помаже повратак? На шта сте конкретније мислили?

Мишљења сам да процес повратка није био приоритет осим у тој некој реторици. Коначно и број повратника највише говори о томе. Не постоји поверење на политичком нивоу које

УНИЈА КИШОБРАН РАСЕЉЕНИХ

- Сматрам да је веома важно да УНИЈА постоји и да је то један савез који под своје окриље окупља већи број удружења. Посебно сам задовољан што се УНИЈИ недавно придружило и једно удружење Рома. UNHCR сматра да је јако добро то што расељени могу да искажу своје потребе кроз чланице УНИЈЕ. Био сам изузетно задовољан кад сам чуо вест да ће се у Приштини отворити Канцеларија "УНИЈА М", зато што сматрам да расељени могу да добију много информација у сопственој мрежи без учествовања међународних или неких других организација. Знам да је било кашњења у одобравању средстава за овај пројекат, али према последњим информацијама, чуо сам да ће то бити разрешено и да ће Канцеларија моћи да се отвори у јануару. Једино је мало чудно да нам је требало толико година, толико времена, да дођемо до овога - изнео је своје ставове, о раду Уније, Ленарт Коцалаинен .

би омогућило да обезбеди одржив повратак и то се директно одсликава и одражава на резултате који су постигнути у директном дијалогу српске и албанске стране. Иако се потписивање Протокола о повратку може сматрати успехом, желим да истакнем један пример различитог гледања на један његов сегмент. Ради се о слободном избору расељених да се врате тамо где желе да живе, а не како је пре било, само у места из којих су избегли. И то је нормално јер се тамо осећају сигурнијим, а то је и њихово право да као грађани Србије и Косова могу да живе тамо где желе. Та чињеница је после јако дуге дискусије и пуно преговарања нашла своје место у Протоколу о повратку.

Неки људи на Косову, сада, ово доживљавају као претњу и то називају извесним етничким инжењерингом, а не виде то као индивидуално право сваке особе да живи тамо где жели. С друге стране, овде у Београду, као да се у обзир довољно не узимају неке реалности на Косову. Иако потпуно разумем зашто српска заједница инсистира на децентрализацији и на таквој врсти политике, мислим да то није добро, јер, осим што доводи до изолације једног дела заједнице, то је по мом мишљењу и економски неодрживо. Зато сматрам, да ће будући договор о статусу изузетно бити важан, јер ће он дати оквир будућем процесу повратка.

Ленарт Коцалаинен у разговору са Жељком Ђекићем, уредником ИНФО Билтена Уније

* Да ли ће решењем будућег статуса ситуација око повратка бити јаснија?

Након решења будућег статуса Косова, расељени ће стећи конкретну слику која ће им помоћу у одлучивању да ли желе да се врате или не. Сви с пажњом очекују да виде шта ће се ту десити. Знамо да многи људи желе да се врате на Косово, али чекају да виде шта ће се десити.

* Постоји ту још један проблем око решења статуса. Срби са Косова најављују егзодус ако Косово буде независно. Да ли UNHCR, као неко ко се бави питањем избеглих и расељених, размишља у том правцу?

Познато је да UNHCR, заједно са својим партнерима, прави одређене варијанте за различите врсте ситуација. Према нашим сазнањима постоје одређени знаци, готово уверавања, да ни Срби, а ни друге мањине немају намеру нити желе да се селе с Косова. Надамо се да ће политички оквир бити такав, да не само да ће уверити људе да треба да остану, него ће пружити могућност и шансу онима који желе да се врате, да то ураде.

* Како UNHCR гледа на интеграцију расељених и да ли сте о

РЕАДМИСИЈА РОМА

- Дали смо потпуно јасне инструкције владама земаља Европе, да оне људе који потичу с Косова не враћају у Србију. Зато не очекујемо да се Роми с Косова врате у Србију. Могао би да се очекује притисак на Роме који говоре албански да се врате на Косово, али ми смо препоручили да се Срби и Роми с Косова не враћају на Косово-, каже Коцалаинен о реадмисији прогнаних Рома са Косова.

томе разговарали са представницима државе Србије?

О овим питањима, разговарали смо са челним људима Координационог центра и Комесаријата за избеглице. Пре него што се уради стратегија за интеграцију, по мом мишљењу, они чекају да се реши питање будућег статуса Косова. UNHCR ће, с нашим ограниченим буџетским могућностима за овакве намене, да подржава и да помаже расељене да побољшају животне услове, односно да превазиђу неке проблеме које имају. Наша средства ни из далека не задовољавају све потребе које расељени у Србији имају. Управо због тога, како бисмо имали потпуни увид у то, у првој половини следеће године, урадићемо једну економску студију о стању и условима живота расељених у Србији.

* UNHCR много улаже у информисање. Чини се да други, пре свих државних органи, али и медији, уступају мало простора расељеним. Да ли су, по Вашем мишљењу, расељени с Косова добро информисани?

Ви сте вероватно у бољој позицији од мене да то процените, али ипак мислим да човек или особа која жели да се врати на Косово може да добије и пронађе праву информацију. Ваш Билтен, наша ТВ емисија "Повратак", активности свих чланица Уније и других удружења расељених, као и невладиних организација на општинским и регионалним нивоима, помажу много у томе. Тако да неко ко тражи информацију може да добије праву слику о томе шта се дешава у њиховом региону или општини. Други медији нису много заинтересовани зато што ту у ствари ни нема праве приче, нема масовнијих повратака и они онда немају много материјала да о томе пишу. Да имамо сваке недеље групу људи која се враћа на Косово, сигурно да би и медији били тамо да то пропрате и ми бисмо читали и гледали те приче, али то се, нажалост, не дешава.

ПОРУКА И ЧЕСТИТКА

- Сигуран сам да ће идућа година бити боља за расељена лица, без обзира да ли се она вратила на Косово или остала овде. Као што знате, Сарајевска декларација је направила један временски предлог до када би требало да се заврши избегличка прича у Србији, Црној Гори, Хрватској и БиХ. Сматрам да ће 2007. година бити време када би требало да се договоримо о таквој сличној декларацији и за расељена лица. Сигуран сам да ћемо у 2007. години, почети да тражимо коначна решења, јер више не можемо бити у безваздушном простору у којем се неће познавати будућност - поручио је, расељеним лицима, Ленарт Коцалаинен, упутивши им и честитку за Божићне и новогодишње празнике.

ПРЕДСТАВНИЦИ КООРДИНАЦИОНОГ ЦЕНТРА И ИРЛ УЧЕСНИЦИ ОРГ НА СЕМИНАРУ У ВРЊАЧКОЈ БАЊИ

УНАПРЕДИТИ САРАДЊУ

-Надам се да ће овај скуп бити почетак интензивније сарадње владиних и невладиних организација, које се баве проблемима расељених и прогнаних са КиМ, а која ће резултирати координисанијим радом у пружању помоћи крајњим корисницима - истакла је Санда Рашковић Ивић, председница Координационог центра, обраћајући се учесницима скупа.

Ово је основни закључак семинара, одржаног крајем новембра, у Врњачкој Бањи, у организацији Данског савета за избеглице. Присутни представници Координационог центра (КЦ) Србије за Косово и Метохију, општински и регионални координатори КЦ, расељена лица учесници на Општинским

активно учествује у томе да ИРЛ учествују у раду 17 ОРГ широм Косова.

На почетку свог излагања, Санда Рашковић Ивић, захвалила се Данском савету за избеглице што су, како је рекла, подржали повезивање представника КЦ (општинских и регионалних

радним групама и представници удружења расељених, након заједничке сесије и уводног излагања Сандре Рашковић Ивић, председнице КЦ, наставили су рад по групама подељеним по регионима. Препоруке са радних група презентоване су на крају рада овог семинара.

НЕОПХОДАН ДИЈАЛОГ

Отварајући скуп, **Драган Марковић**, представник ДСИ-а за Србију и Црну Гору, истакао је да је циљ ове радионице да сви њени учесници чују нешто више о плановима Координационог центра, по питању повратка на Косово.

С овом констатацијом сложио се и **Давор Рако**, из београдске канцеларије UNHCR, истакавши, да је овај дијалог био нужан и да ће несумњиво бити користан за све учеснике скупа, најавивши да ће UNHCR, такође, у наредним данима, одржати састанке са ИРЛ учесницима на ОРГ у Краљеву, Крагујевцу и Београду.

Марина Кремонезе, менаџер пројекта повратка и репатријације ДСИ-а, рекла је да ова организација покушава да обезбеди што више информација о тренутној ситуацији на Косову, али и да ДСИ подржава ИРЛ и њихова удружења да сама заступају своја права пред кључним институцијама на Косову. Као пример, Кремонезе је навела да ДСИ подржава и

координатора на КиМ) са ИРЛ учесницима на ОРГ који су селектовани кроз механизам невладиног сектора.

Поздрављајући учеснике скупа Санда Рашковић Ивић је рекла да се нада, да ће приликом поновног сусрета са учесницима семинара, пре свих са расељеним лицима, разговарати негде на простору Косова и Метохије, али не као с ИРЛ, већ као с повратницима.

Осврнула се на тежак положај и услове живота расељених лица, наводећи да седам процената ИРЛ живи у колективним центрима, 38 процената у изнајмљеним становима, 37 посто код рођака и пријатеља, а само 18 посто њих има сопствени смештај.

ФИКТИВНИ ПОВРАТАК

- После седам година, према последњим подацима добијеним од UNHCR-а, регистровано је 15 282 повратника на КиМ, од којих су њих 6 826 српске националности. Чак и тако мали број у великој већини, представља фиктивни повратак, јер правих повратника у оквиру организованог повратка, према подацима КЦ има тек 819 српских домаћинстава са 1500 лица. У оквиру појединачног повратка, вратило се око 500 Срба, што не чини више од две хиљаде повратника - истакла је Рашковић Ивић, додајући, да разлику од око пет хиљада

лица представљају оне особе које су због разних, углавном административних потреба, само формално пријављене на КиМ.

- Препреке повратку представљају безбедност, слобода кретања, дуготрајна процедура око повратка, непостојање механизма за мониторинг процеса повратка, недостатак средстава, јер одобрени пројекти годинама чекају почетак изградње. Ту свакако треба истаћи и економску компоненту, односно недоступност радних места, сталну опструкцију у снабдевању електричном енергијом, недоступност јавних служби, централизовану власт, као и неповерење у институције - навела је Рашковић Ивић, додајући, да наведеним стањем, на директан начин, се онемогућава повратак ИРЛ, а исто тако отежава живот оног малог броја повратника.

Рашковић-Ивић је навела да 10 647 породица Срба на КиМ живи у сталном стању потребе помоћи и њихова егзистенција зависи искључиво од хуманитарне помоћи. Сматра да се само суштинском децентрализацијом могу створити предуслови за опстанак и повратак Срба и других неалбанаца у покрајину и одржавање њеног сигурног и трајног мултиетничког карактера, при чему нико не сме заборавити да је повратак хуманитарно, а не политичко питање. Такође је нагласила да ће повратак

бити успешан тек онда када се буду враћале читаве породице, а не само мушкарци и старија лица.

АКЦИЈЕ КООРДИНАЦИОНОГ ЦЕНТРА

Рашковићева је рекла да Координациони центар пружа повратницима хуманитарну помоћ у виду хране и хигијенских пакета, репро-материјала за сетву, огревном дрвету, опремањем домаћинства покућством, пољопривредном механизацијом и алатима, а од јануара месеца планирана је и новчана помоћ повратницима.

Када је изградња кућа у питању Рашковић-Ивић је навела да су најуспешнија места повратка она у којима су у изградњи учествовали експерти из КЦ, наводећи примере Осојанске долине и Љуга и Благаче. Посебно је нагласила да у оквиру Националног инвестиционог плана КЦ у сарадњи са Владом Србије, планира за финансирање пројеката повратка, средства у износу од 15 милиона евра.

- Морам да напоменем да то представља адекватан одговор Владе Србије и КЦ на највећи проблем повратка, како га дефинише UNMIK, а то је недостатак средстава- истакла је Рашковић Ивић, наводећи да КЦ и даље активно ради на

РЕКЛИ СУ О РАДУ СЕМИНАРА

Санда Рашковић Ивић – председница Координационог центра за КиМ
Подржавам учешће на ОРГ

- Ми морамо да учествујемо на ОРГ јер сада имамо добар полазни документ, Протокол о одрживом повратку, који нам пружа велике могућности. То је законски акт, по коме повратак треба да се врши и због тога је наше учешће у ОРГ смисленије. С представницима невладиног сектора, у који би биле укључене и међународне НВО и удружења ИРЛ, уз подршку наше државе која се читава кроз рад Координационог центра и координатора који су на терену, треба да поведемо једну офанзивну акцију да преко ОРГ и Привремених институција преломимо и разбијемо страшно велике опструкције административног типа, које у овом тренутку ИРЛ имају, ако желе да се врате на КиМ.

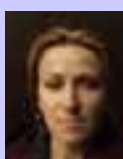
Драган Марковић - представник ДСИ-а за Србију и Црну Гору
Закључке треба да чују одговорни за повратак на Косово

Ова радионица ће послужити ДСИ да организује сличне скупове како би се један овако добар резултат наставио и касније. Битно је да сада све ове препоруке и закључке у непосредном дијалогу чују и они који су одговорни за повратак на само Косово, укључујући и UNMIK и друге стране организације, али и органи Привремених институција самоуправе на Косову КиМ.

Златан Рибач - помоћник директора службе КЦ за повратак и хуманитарну помоћ
Обавезаћемо координаторе да учествују на ОРГ

Оцена састанка је свакако позитивна и пријатно сам изненађен његовим садржајем. Закључци и препоруке са радионица донели су конкретну слику Координационог центру, пре свега, о учешћу или не учешћу наших координатора на ОРГ, међусобном информисању, координатора и КЦ и ИРЛ учесника на ОРГ и ми ћемо то питање у најкраћем року решити. Одржаћемо састанак с општинским координаторима, они ће добити обавезу да учествују на Радним групама, а истовремено ћемо затражити од UNMIK-а да им се то право и омогући.

Снежана Пауновић - општински координатор за Ђаковицу.

Закључке применити у пракси

Ако се квалитетно организујемо, ако сарадња буде била на нивоу, мислим да можемо постићи већи ефекат него да радимо на две стране и идентичан посао. Према томе, свакако сам за то. Преостаје нам да те закључке и применимо у пракси.

Драган Гојковић - ИРЛ из Црног Врха, учесник на ОРГ Пећ

Тражимо помоћ Координационог центра

Била је ово прилика да представницима Координационог центра скренемо пажњу на пројекте повратка које би требало реализовати. Управо сам у име мештана Црног Врха, села надомак Пећи, тражио помоћ у реализацији повратка у наше село. Ако тај процес не крене ускоро, плашим се да ће људи дићи руке од повратка, јер су неки већ продали своја имања. Додао бих још да се Црни Врх налази у близини Патријаршије и да би повратком расељених ојачали и ову светињу. На семинарима учествујем редовно и према мом мишљењу, он је и овог пута испунио своју сврху.

проналажењу донатора

Златан Рибачић, помоћник директора службе у КЦ, шире је елаборирао шта је КЦ урадио на пољу хуманитарне помоћи и повратка на КиМ. Том приликом, рекао је да би средства из Националног инвестиционог плана требало да буду утрошена за пројекте повратка у **Беривојце**, општина Косовска Каменица, **Будригу**, општина Ђиљане, **Јагњеницу** и **Зупче**, општина Зубин Поток, **Лепосавићу**, **Новом Бадовцу**, општина Приштина, као и већи број локација у **Пећком** и **Призренском** округу.

Радоси Вулић - један од учесника у дискусији

ДИСКУСИЈЕ

Затим су расељени постављали питања представницима Координационог центра. **Примислав Станојевић**, расељено лице из Горњег Села, своје обраћање почео је констатацијом да је до сада преко 10 процената расељених умрло, односно готово 20 хиљада. Ако повратак буде ишао оваквим темпом, нажалост, многи га неће дочекати.

- Према истраживању, ИРЛ и избеглице умирали су млађи него староседеоци и то је нажалост, горка и тужна чињеница, с којом ће се позабавити наше Министарство здравља, али с којом треба да се суочи и међународна заједница, која је мањом помоћи око повратка, на неки начин, задржала те људе у ситуацији стреса која их је довела до интензивирања болести и смрти- потврдила је, Станојевићеву тврдњу председница КЦ.

МОРАЛНА ДИЛЕМА

- Шта је са оним интерно интерно расељеним лицима који живе на Брезовици у колективним центрима, а којима је и КЦ обновио куће, на пример у Средачкој жупи. Зашто они сада не живе у својим обновљеним кућама. Ту има и интелектуалаца, један број прима плате из буџета. Њихов повратак у места из којих су избегли, био би подстицај за велики број ИРЛ који размишљају о повратку. Постоји ли механизам који ће на неки начин да реши тај проблем?- било је једно од питања упућених председници КЦ.

-Што се тиче интерно, интерно расељених лица у колективним центрима, ту је моја велика људска дилема. Ако је неком завршена кућа, а знамо да има људи у колективном центру и на Брезовици и оних из Свињара којима су завршене куће, да неће да изађу, неће да се врате. Ту је дилема, пре свега, моралног карактера. Кажу да су њихове куће небезбедне. Као човек и као лекар и као мајка, не могу никог да вучем, да га терам и да га избацујем. С друге стране, обишла сам их, разговарала сам с њима. Сви су се жалили на безбедност. Питала сам их како староседеоци живе у том истом селу и увек добијала исти одговор, да ми је лако, јер живим у Београду. Мислим, да људи из њихових средина ту треба да играју кључну улогу, не у виду хајке, него дијалога. Видела сам куће, за које је, не само међународна заједница већ и држава издвојила паре, да зврје празне. То је велика штета, нисмо ваљда добро проценили ко је суштински и прави повратник и зато сте ви страшно важни, ви сте људи с терена, да проценити ситуацију. Боље него држава и једна канцеларија, и ви можете најбоље између себе рећи овај је озбиљан повратник, а овај није - одговорила је Санда Рашковић Ивић

НОВЧАНА ПОМОЋ ПОВРАТНИЦИМА

- Новчана помоћ за повратнике почеће да се даје од јануара месеца, а њен износ зависиће од величине породице. За породицу од два члана, на пример, брачни пар, она би износила око 4 500 динара. Породице од три или четири члана имале би помоћ у висини од 7200 динара, а породице које имају пет и више чланова добијале би 9000 динара. Исти систем, да тако кажем, планирали смо и за породице које су остале да живе на КИМ, а по социјалној карти немају средстава од којих би могли да живе. Знам да ово нису велика средства, али могу да помогну да се премости један период где људи треба да се снађу и почну сами да привређују и да коначно живе од резултата свог рада-, одговорила је Санда Рашковић Ивић на питање новинара Инфо Билтена о тачном износу средстава повратницима, на конференцији организованој за велики број новинара који су пратили овај скуп.

Златко Маврић расељено лице из Призрена, говорио је о проблемима социјалне и хуманитарне помоћи на КиМ, питајући када ће бити обезбеђен огрев за лица која се налазе на КиМ.

Одговарајући на ово питање **Златан Рибачић** је изнео податак да је до сада дистрибуисано 1677 метара кубних, за повратнике у Пећки и Призренски округ, нагласивши, да је потребно обезбедити још око 500 кубних метара за манастире, колективне центре и контејнерска насеља, као и повратничке породице које нису до сада покривене.

- Од самог почетка сам учесник на ОРГ, када се на састанке ишло и у борним возилима. Сада је рад олакшан, али има много опструкција од стране Привремених косовских институција. Општина Исток до сада има повратнике у десет села, нека у потпуности, нека на самом почетку враћања. Успешно повратка има тамо где има доброг рада, где је велико село, где има ко да се врати, где има институција државе Србије, где људи могу како тако да раде. Упућујем апел невладиним организацијама које се баве индивидуалним повратком, да добро изанализирају сваки такав случај, јер искуства нам

говоре да сам човек у једном селу не може да опстане и као такав ремети концепцију групног повратка - рекао је у својој дискусији **Радош Вулић**, координатор за општину Исток, додајући да у тој општини има шест одобрених концепт документа, али нема средстава за његову реализацију. Вулић је затражио од представника КЦ да што више институција отвара у местима где је то могуће.

Роберт Станојевић, осврнуо се на процес децентрализације питајући да ли се у пракси имплементира ревидирани Протокол о одрживом повратку.

- Имплементација Протокола о добровољном одрживом повратку најбоље ће се видети кроз реализацију плана децентрализације, која мора бити спроведена пре одлуке о будућем статусу КиМ. Овим протоколом расељени се могу враћати у места на КиМ где они одлуче, а не, као до сада, одакле су прогнани. Зато је врло битно да процес децентрализације крене што пре, а у његовом покретању очекујем и вашу офанзивнију акцију на свим нивоима, на којима се говори о томе.

РАДНЕ ГРУПЕ

У поподневном делу скупа, учесници су наставили да раде у групама подељеним по регионима. Циљ је био да се постигне договор о модалитетима за даљи развој сарадње између ИРЛ учесника на састанцима ОРГ и општинских и регионалних координатора. Групе су подељене на Приштински, Пећки, Ђњилански и Призренски регион, а медијатори на овим скуповима били су представници Уније.

Након расправе, на свакој од група, донете су конкретне препоруке за бољу сарадњу.

Група која се бавила питањима Приштинског региона, препоручила је на пленарном заседању да се покуша изнаћи могућност да се свим координаторима обезбеди приступ на састанке ОРГ. Да се координатори и ИРЛ учесници на ОРГ састају бар једном месечно и размене информације о стању на терену, како би што конструктивније наступали на састанцима ОРГ.

Представници Пећког региона истакли су да је овакав скуп требало организовати много раније. Изнели су ставове да неке општине не признају координаторе, да расељена лица учесници на ОРГ немају довољно правих информација, као и да

ЗАШТИЋЕНЕ ЗОНЕ

- Ставили смо град Призрен, а тиме и насеље Поткаљају, али и патријаршијски дом и цркве у једну од 39 локација за које тражимо да буду тзв. зоне са специјалним статусом или заштићене зоне. Број зона смо свели на 39 локација, а не 39 објеката, које се налазе на укупно пет и по хиљада хектара. Нама је врло важно да се људи, осим у будуће децентрализоване општине, врате и у заштићене зоне, а управо су Призрен, Велика Хоча, Пећка патријаршија, места која ће се налазити у тим заштићеним зонама – рекла је Сандра Рашковић одговарајући на питање **Трајка Шемифа** шта ће бити са реконструкцијом насеља Поткаљаја у Призрену, додајући да ће Координациони центар пружити сваку врсту помоћи да процес обнове Поткаљаје крене што пре.

координатори немају смернице шта и како радити. Сматрају да процес повратка треба што више поједноставити, а подржали су и предлог Санде Рашковић Ивић да се створе мања радна тела која би била експедитивнија у даљем раду.

Радна група Ђњиланског региона сматра да општински координатори морају бити транспарентнији и да између њих и ИРЛ учесника на ОРГ мора бити више сарадње и координације.

Призренска радна група сматра да у рад ОРГ треба укључити и општину Драгаш, тим пре, што је ова општина након завршетка рата 1999. године, имала 20 хиљада становника, а да су многи отишли сами у ових седам година тако да их сада има само осам хиљада. Ова група затражила је помоћ од КЦ у наставку реализације започетих пројеката. Затражено је, такође, да се лицима која су у радном односу, а иду на ОРГ, омогући и правдање одсуства с посла.

Закључујући састанак, Златан Робаћ је истакао да су закључци са радионица изузетно корисни. Предложио је да се, у што скорије време, одржи још један семинар са сличном тематиком.

-Координциони центар у следећој години има одобрена средства и једним заједничким радом можемо одредити места у којима постоје најбољи услови за одрживи повратак- закључио је Робаћ.

ЈУБИЛЕЈ ДАНСКОГ САВЕТА ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ - 50 ГОДИНА ПОСТОЈАЊА

Представништво Данског савета за избеглице СЦГ, организатор овог скупа, средином новембра, пригодном церемонијом, обележило је 50 година постојања. Ова невладина хуманитарна организација основана је 1956. године, са циљем подршке избеглицима и интерно расељеним лицима у Данској и широм света. Од 1993. године ДСИ ради на територији Србије, а програм информисања интерно расељених лица и повратка на Косово почео је 2002. године и спроводи се у сарадњи са ДСИ Косово. Између осталих активности, ДСИ организује и присуство ИРЛ на састанцима ОРГ, где она могу узети директно учешће у планирању процеса повратка. Тренутно расељена лица учествују на састанцима 17 ОРГ широм Косова и Метохије.

Фото: Златко Маврић

ПРОБЛЕМИ, ПРЕПОРУКЕ И ЗАКЉУЧАК ИЗНЕСЕНИ НА САСТАНЦИМА UNHCR-A И ИРЛ УЧЕСНИКА НА ОРГ КОЈЕ ЈЕ УРАДИЛО ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЗАШТИТУ UNHCR-A

Већ четврту годину представници ИРЛ, сваког месеца учествују на састанцима Општинских радних група за повратак, који се одржавају у седамнаест општина на Косову и Метохији, са циљем решавања питања за што успешнији и организованији повратак.

UNHCR Београд и Краљево организовали су састанке са 90 представника интерно расељених лица (ИРЛ) учесника на Општинским радним групама (ОРГ) на Косову. Састанци су организовани 27.-ог, 28.-ог и 29.-ог новембра 2006. године, у Краљеву, Крагујевцу и Београду.

Циљ састанака је био да се кроз отворену и конструктивну дискусију установе основне препреке и проблеми са којима се сусрећу представници ИРЛ током свог учешћа на ОРГ као и да се предложи решења која би унапредила рад ОРГ. Састанку су присуствовали представници Данског савета избеглице, као и представници Координационог центра за Косово и Комесаријат за избеглице Републике Србије.

ПРОБЛЕМИ КОЈЕ СУ ИДЕНТИФИКОВАЛИ ПРЕДСТАВНИЦИ ИРЛ

На сва три састанка, представници ИРЛ су били веома отворени и искрени у својим дискусијама, понекад и емотивни. Много пута је наглашено да је основна препрека повратку сигурност, слобода кретања, одрживост повратка и недостатак владавине закона.

- Већина представника је закључила да рад Општинских радних група (ОРГ) није дао очекиване резултате. Утисак је да се положај ИРЛ на ОРГ погоршао, нарочито од када су председавање ОРГ преузеле Привремене институције локалне самоуправе и општинске структуре. Неки примери који указују на погоршање су: Приштина (општински службеник за повратак

нема ауторитет да примени ниједну одлуку или предлог), Штимље (је пример условљавања учествовања представника ИРЛ), Урошевац (недостатак сарадње од стране локалних структура), Призрен - Поткаљаја (локални представници не долазе на састанке) и нарочито Ораховац (председник Скупштине Општине ОРГ назива комитетима и не дозвољава да ИРЛ учествују у процесу доношења одлука);

-Представници ИРЛ наглашавају да локална заједница на Косову углавном није заинтересована за процес повратка и да је повратак мањинских заједница само декларативно подржан од стране већинске популације и владајућих структура. ИРЛ се осећају понижено и игнорисано. Дати су примери: састанци ОРГ се често отказују у последњем тренутку или се чак дешава да представници ИРЛ стигну на састанак који се отказује на лицу места; представници ИРЛ не добијају дневни ред унапред, не добијају извештаје са претходних састанака, често не могу да успоставе контакт са општинским службеницима за повратак, њихова неслагања и коментари се не бележе и/или узимају у разматрање као и да су питања повратка последња и најмање заступљена на дневном реду. Према речима ИРЛ, они су често присиљени да слушају обимне дискусије на теме које нису везане за повратак и да немају времена да дискутују о проблемима значајним по њих. Њихов утисак је, такође, да су информације о безбедносној ситуацији веома површне. Неадекватан превод током састанака истакнут је као веома озбиљан проблем, као и српска верзија записника која је често непотпуна;

- Проблем, који је такође наглашен је чињеница да представници међународне заједнице (UNMIK, UNHCR, OSCE, НВО и друге УН агенције) не учествују активно на састанцима и да не интервенишу када искрсну озбиљни проблеми и неслагања. ИРЛ сматрају да представници међународне заједнице

не подржавају довољно интерес за повратак. Наглашено је да се често повлаче када је неопходно подржати ставове представника ИРЛ која се осећају запостављено/изоловано на састанцима. Једна од замерки је чињеница да Косовска

Размена искустава

имовинска агенција (КПА) никада не присуствује састанцима, што би било веома важно ради објашњења имовинских питања представницима ИРЛ и локалној заједници;

- ИРЛ су истакли да одговорности нису дефинисане унутар локалних структура у односу на рад ОРГ. Нагласили су да се често говори од стране локалних представника да сви учесници једнако деле одговорност на ОРГ. Међутим, ИРЛ осећају да је одговорност локалне заједнице много већа у односу на ИРЛ због немогућности ИРЛ да утичу на имплементацију и рад ОРГ.

- Процедура повратка је веома дуга и компликована. Истовремено, нема координације и кооперације између Министарства за повратак и других ПИСГ институција са локалним заједницама на Косову. Представници ИРЛ нису у могућности да сазнају одлуке Централног механизма за разматрање (ЦРМ) о судбини Концепт документа;

- Занимљиво је да су многи представници ИРЛ нагласили да недостатак кооперације и координације са Координационим центром за Косово (ЦЦК) и њиховим координаторима представља озбиљан проблем. Нагласили су потребу да ЦЦК координатори на Косову и Метохији буду укључени у рад састанака ОРГ. Истовремено, наглашена је потреба међусобне координације од стране великог броја учесника у дискусији.

ПРЕПОРУКЕ ПРЕДСТАВНИКА ИРЛ

(а) Локалне структуре треба да јасно искажу посвећеност повратку мањинске заједнице и увереност да представници ИРЛ у потпуности учествују и искажу своја права на ОРГ;

(б) Процес повратка који је установљен у ревидираном Приручнику за одрживи повратак треба да буде доследан, као и више транспарентан и флексибилан;

(ц) Ефективна сарадња треба да буде успостављена између локалне заједнице и представника ИРЛ кроз процес правовремене размене информација о збивањима, развоју догађаја и закључцима. Представници ИРЛ треба правовремено да добијају позиве и дневни ред за састанке ОРГ, да буду унапред обавештени о променама и отказивањима, као и да на време добијају извештаје о активностима;

(д) Питања везана за повратак треба да имају приоритет на дневном реду састанака ОРГ.

(е) Комуникација и разумевање су од суштинског значаја и локалне заједнице треба да обезбеде адекватан превод током састанака ОРГ и извештавања после састанака;

(ф) Индивидуална одговорност представника ОРГ треба да буде установљена и то би омогућило идентификацију и уклањање оних који стварају препреке за повратак;

(г) Представници међународне заједнице који учествују на састанцима ОРГ треба да имају активнију улогу у представљању и заштити интереса представника ИРЛ у процесу повратка;

(х) Представници мањинских заједница који су остали на Косову као и оних који су се вратили треба да буду укључени у рад ОРГ;

(и) Сви облици условљавања учествовања изабраних представника ИРЛ треба да буду искључени, јер спречавају процес дијалога и повратка.

ЗАКЉУЧАК

Представници ИРЛ су изразили задовољство одржаним састанцима и дискусијама. Договорено је да UNHCR и Дански савет за избеглице (ДСИ), заједно са осталим учесницима укљученим у процес повратка, наставе са организацијом састанака са представницима ИРЛ да би се одржао конитнутет у праћењу развоја, идентификацији проблема и препрека, као и помоћ у проналажењу решења.

Договорено је да свим учесницима састанака буду достављени записник и препоруке, које ће исто тако бити послате свим релевантним актерима у процесу повратка на Косово и Метохију.

Миливоје Корићанин, расељен из Накла, истакао је да су представници локалне власти изјавили на састанку ОРГ да нема средстава за изградњу кућа, нити могућности за запослење. И поред тога, расељени су спремни за повратак, захтевају само основно-безбедност. Међутим, локалне власти ни то не гарантују, кажу, не могу испред сваке српске куће да поставе полицајца. Корићанин истиче да су се деца већ привикла на нову средину, и уколико се не створе услови за бржи повратак, све ће мање бити заинтересованих.

Тихомир Павић, расељен из Жегре, присутне је упознао да се и поред настојања учесника ОРГ да се састанци о повратку одржавају у Жегри, исти и даље одржавају у Ђилану. Указује на беспредметност састанака уколико не постоје безбедносни услови за одржавање састанка и сусрет са комшијама у месту у које се ИРЛ требају вратити. За време у којем континуирано прати састанке ОРГ, сакупио је више од 5 кг писаног материјала, а од повратка ништа.

ПРЕДСТАВНИЦИ УДРУЖЕЊА “ЗАВИЧАЈ ЗА ПОВРАТАК” ОБИШЛИ ВИШЕ СЕЛА У ИСТОЧКОЈ ОПШТИНИ

ДИРЉИВО И ТУЖНО

Припрема презентације Концепт документа за повратак у село Синаје и процес повратка у село Ковраге, биле су централне теме састанка представника удружења “Завичај за повратак” и челника локалних власти Општине Исток, одржаног почетком децембра. Након састанка, чланови Удружења обишли су школу у Осојану и повратнике у Србобрану и Коврагама.

УСКОРО И У СИНАЈЕ

Концепт документ за повратак у Синаје урађен је у сарадњи са Европском перспективом и достављен је свим релевантним чиниоцима који учествују у раду ОРГ за повратак Исток.

На списку за повратак у Синаје налазе се 44 породице ИРЛ, које су до рата живеле у овом селу. Општински челници са оптимизмом гледају на процес повратка у Синаје, истичући да је то једна од најперспективнијих локација по питању безбедности, слободе кретања и комуналне инфраструктуре. Оно што охрабрује је и податак да су мештани албанске заједнице из овог села изразили велику кооперативност и скромност у својим захтевима, када је у питању баланс компонента у овом пројекту.

Задовољни оваквим развојем ситуације, према ранијем плану, упутили смо се пут Осојанске долине, тачније у центар истоименог села.

ШКОЛА У ОСОЈАНУ

Истраживање и прикупљање података о раду основне и средње школе, у овом селу, које је радила Прва техничка школа у Крагујевцу, у оквиру Програма за младе КИП мреже Данског савета за избеглице, које као пилот пројекат спроводи “Завичај

Осојане, децембар 2006. године

за повратак” у сарадњи са косовским НВО “Сури и Визионит” и “Каритас”, био је само један од разлога наше посете овој установи.

У пространој и светлој школској згради, изграђеној да прими велики број ученика, чиме се овај крај поносио до 1999. године, данас, наставу похађа свега око 70-ак ученика у свих осам разреда Основне школе “Радош Тошић” и 20-ак ученика

друштвено-језичког смера гимназије “Свети Сава”.

Приликом наше посете наставу су пратили само ученици из Осојана. Деца из околних села (Сувог Лукавца, Коша) нису могла да дођу у школу из простог разлога што за школски комби, који их довози, није било горива, рекли су нам наши

Ученици гимназије “Свети Сава” Осојане

домаћини. Овакав аргумент прихватили смо са неверицом. Због оваквих поступака требало би да се постиде сви почев од државе, међународних и локалних институција, владиних и невладиних организација, до самих мештана.

У разговору са директором гимназије, сазнали смо да школу похађа 18 ученика у сва четири разреда. Највећи проблем представља им недостатак електричне енергије, поготову у овим кратким јесењим данима. Од раних поподневних сати у школи је мрак, па су морали да скрате часове на 30 минута. И није то једини проблем. Школска библиотека не располаже фондом књига неопходним за лектуру, па су професори принуђени да врше импровизацију у овом делу наставе.

На растанку обећали смо нашим домаћинама да ћемо покушати да за њих набавимо макар неки комплет књига и апеловати на донаторе и организације да се школи набави агрегат, који, како нам рекоше, кошта 400 евра.

ПОМОЋ ШКОЛИ У ОСОЈАНИМА

Непосредно по повратку у Крагујевац, **Јелена Матовић** из удружења “Завичај за повратак”, покренула је акцију прикупљања књига - лектире, географских атласа и карти за школу у Осојанима. Удружење је упутило више захтева фирмама и организацијама за помоћ при набавци агрегата за ову установу, знајући колику би то радост донело ученицима и особљу двеју школа под једним кровом у Осојану.

Школу напуштамо помешаних емоција. Истовремено дирљиво и тужно. Дирљиво, на који начин ови људи и деца износе проблеме свакодневног живљења. Тужно, да човек на почетку двадесет првог века живи у овако недостојним условима.

Уосталом, подаци истраживања о животу младих у енклавама, који ће ускоро бити публиковани, говоре о томе колико је живот младих на Косову и Метохији тежак и болан.

У ПОСЕТИ ПОВРАТНИЦИМА

Из Осојана крећемо у обилазак повратника у селу Србобран. У кући **Томислава Симоновића**, осим њега, затекли смо **Весну Маликовић**, координаторку процеса повратка у ово село, **Алексу Питулића** из Коврага, комшију Албанца са сином, једног од повратника из Сувог Лукавца, као и представника ИСМС-а из Пећи.

Разговарају у полумраку. Струје ни овде нема. Ипак, наши саговорници нису незадовољни. Њима и онако мало треба. Ваљда услови живота тако диктирају. Зато им обећање представника ИСМС-а, да ће ускоро добити дрва за огрев, значи

Са повратницима у Србобрану

много. Хвале ову организацију. Кажу да нема дана да их неко од њених представника не обиђе. Захвални су и другима. Пре свих, братству манастира Високи Дечани, Координационом центру за КиМ и многим другим који им помажу да опстану у тешким условима. Ми, из удружења "Завичај за повратак", одвајајући од личних средстава, обезбедили смо им телефонске допуне. Скроман поклон који ће их, бар неко време, ослободити трошкова комуницирања са децом и остатком породице расејане широм централне Србије. Напуштамо их пред мрак да бисмо стигли да обиђемо кућу у изградњи Алексе Питулића у Коврагама.

ТИХА ВОДА БРЕГ РОНИ

Да се упорност исплати, а самим тим и ова стара народна пословица још једном потврди у пракси, уверио нас је случај **Алексе Питулића**, повратника у питомо, метохијско село Ковраге у Општини Исток. Дуги низ година, Алекса је обијао прагове многих организација које се баве питањем повратка, редовно учествовао у раду Општинске радне групе тражећи начина како да се врати на своје велико имање у Коврагама,

ЗАХВАЛНОСТ

"На путу према Истоку, између Рудника и Ракоша, на аутомобилу Уније који је превозио учеснике састанка, а којм је управљао **Драган Раџић**, из Канцеларије Уније у Београду, испустила је гума. Ипак, он је наставио да вози, рачунајући да ће гума издржати до првих повратничких кућа у Србобрану. Међутим, није се могло даље. Да пех буде већи, приликом замене гума поломио се кључ. Пут је настављен даље до непознате куће испред које је стајала гомила старих гума. Испоставило се да смо у селу Верић у дворишту **Беџира Махмутовића**, Бошњака. Традиционално гостољубиви домаћини, дозволили су нам да заменимо гуму у њиховом дворишту и њиховим алатом. Из краћег дијалога сазнали смо да и они тешко живе. Види се. Кућа им напрсла целом дужином, кажу још од рата, а помоћи нема. Радовали би се", причају, да се Срби врате, јер су увек добросуседски живели и са њима и са Албанцима, износе своје утиске са пута представници удружења "Завичај за повратак", још једном изражавајући захвалност породици Махмутовић на пруженој помоћи, понуђеној кафи и лепим речима.

али не само он већ и његови рођаци и комшије. Концепт папир за колективни повратак 40 породица у Ковраге урађен је и усвојен на ОРГ Исток још у фебруару 2005. године. Нажалост, судбина овог пројекта, као и многих других сличних њему, чека финансијску подршку донатора. Алекса више није имао стрпљења.

Самоиницијативно, пријављује UNDP-у пет породица из Коврага за појединачни повратак. У јуну месецу, после "Идидиди" посете, ова организација одлучује да подржи Алексу, као и његове сународнике из села. И опет Алекса није имао стрпљења да чека друге. Јесенас је кренуо са изградњом порушене куће. Свакодневно пешачи неколико километара од Србобрана до Коврага и натраг. Кажу да су га комшије и из албанске

Алекса Питулић

и из српске заједнице добро прихватиле. Управо захваљујући повратницима у Србобран, Алекса има обезбеђен смештај и храну. Без обзира што ће у Коврагама бити једини повратник, каже да се не плаши и да једва чека да се усели у новоизграђену кућу.

Ковраге су лепо, велико мултиетничко село са огромним обрадивим површинама.

Током ратних догађања међу мештанима није било међуетничких сукоба, што повратницима представља подстицај за повратак. Општинске власти подржале су колективни повратак у Ковраге, а подржаће и Алексу Питулића, као појединца. Надамо се да ће његов пут следити и остали мештани Коврага.

УНИЈА - Савез удружења ИРЛ са Косова и Метохије

2007

БОЖУР
Смедеревска Паланка
Првог српског устанка 109
тел. 026/ 313-893
e-mail: bozur@verat.net

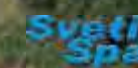
ГЛАС КОСОВА И МЕТОХИЈЕ
Београд, Македонска 25
тел.: 011/ 3373-841
e-mail: gkim@eunet.yu
www.glaskim.co.yu

ЗАВИЧАЈ ЗА ПОВРАТАК
Крагујевац, Душана Дуѓалића 47
тел. 034/ 362-376
e-mail: zavico@infosky.net

ЈУГ
Краљево, Цара Душана 27/39
тел. 036/323-220
факс. 036/320-430
моб. 064/612-79-66
e-mail: agrkovic@yahoo.com

СВЕТИ СПАС
Београд, Балканска 25 и Македонска 25
тел.011/ 2686-161
e-mail: svetspas@eunet.yu
www.svetispas.org

СРЕЋНА ПОРОДИЦА
Ниш, Душанов Базар, купола, локал 223
тел. 018/ 257-184
e-mail: vulicevic@bankerinter.net

SVETI NI KOLA
Београд, Resavska 33
tel./Faks: 011/32-32-620
e-mail: svnikola@scnet.yu

CENTAR ZA PRAVNU ZAŠTITU
Београд, Балканска 25
tel./Faks: 011/2686-161
e-mail: rprolect@eunet.yu

CENTAR ZA HUMANE RESURSE
Kote - Београд, Sutjeska 318/e
Tel./Faks: 011/715-762
e-mail: chrbgd@eunet.yu

ZORA
Berane, Svetog Save 6
Tel./Faks: 087/234-220, mob. 064/612-79-66
e-mail: zora_nvo@cg.yu

Унија - Канцеларија у Београду
Трг Николе Пашића 9/7
тел: 011/3398-705
e-mail: unijakm@eunet.yu
www.unijairl.org

Унија - Канцеларија у Звечану
Бубе Михајловић бб
тел: 028/665-150
e-mail: unija.zvecan@sezampro.yu

JANUAR

N	P	S	A	P	S	
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

FEBRUAR

N	P	S	A	P	S	
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

MART

N	P	S	A	P	S	
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

APRIL

N	P	S	A	P	S	
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

MAJ

N	P	S	A	P	S		
			1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12	
13	14	15	16	17	18	19	
20	21	22	23	24	25	26	
27	28	29	30	31			

JUN

N	P	S	A	P	S	
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

JUL

N	P	S	A	P	S	
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

AVGUST

N	P	S	A	P	S	
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

SEPTEMBAR

N	P	S	A	P	S	
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

OKTOBAR

N	P	S	A	P	S			
			1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13		
14	15	16	17	18	19	20		
21	22	23	24	25	26	27		
28	29	30	31					

NOVEMBAR

N	P	S	A	P	S	
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

DECEMBAR

N	P	S	A	P	S	
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

ПОМОЋ У СТВАРАЊУ УСЛОВА ЗА ОДРЖИВИ ПОВРАТАК ИСПУЊЕНО ОБЕЋАЊЕ

Када смо у протеклом броју Инфо Билтена писали о повратку још 25 породица у Кош и Опрашке и свечаној церемонији, приликом примопредаје кључева новоизграђених кућа, текст смо завршили реченицом: "Морамо им помоћи да истрају и да се изборе за бољи живот". Да те речи не би остале само узгредно обећање, удружење "Божур" из Смедеревске Паланке, у сарадњи са партнерском организацијом "Иницијатива за мир" (IFP) из Пећи, а у оквиру пројекта које финансира КИР мрежа ДСИ Приштина, кренуло је са реализацијом пројекта Економског оснаживања породица у Кошу и Опрашкама.

Да подсетимо, у Кош се до сада вратила 51, а у Опрашке 13 породица, с надом да ће се изборити са свим проблемима и да ће остати на простору који им припада. Куће су направљене, али од нечег треба живети. Зато удружење "Божур", уз помоћ партнерске организације IFP, а уз подршку КИР-а, покушава да, кроз реализацију пројекта економског оснаживања заједница, олакша и омогући породицама да покрену сопствени бизнис.

прошле су кроз два тренинга, писања пројеката и израде бизнис плана. Ови тренинзи обављени су у згради Центра за заједнице у Кошу. У оквиру програма, а на основу исказане жеље, одрађене су и радне посете одређеним организацијама, како би повратници и породице из примајуће заједнице, могле да виде како се њихова бизнис идеја већ спроводи на другим локацијама.

ТРЕНИНЗИ У КОШУ

У оквиру ове подршке, направљене су четири групе са идејама о покретању тимског бизниса. Селектоване породице

Детаљ са тренинга у Кошу

НА ФАРМИ У ЂУРАКОВЦУ

Тако је једна група породица из друге фазе повратка и група из примајуће заједнице, окупљена око исте идеје,

Долазак на фарму у Ђураковцу

узгоја јунади, обишла фарму товних јунади у Ђураковцу. **Ука Мусоли**, власник фарме, упознао је представнике група како се развој његовог породичног посла одвијао. Посебан акценат

ПРВО ПОСЛЕРАТНО КРШТЕЊЕ У МАНАСТИРУ БУДИСАВЦЕ

Манастир Будисавци, надомак Клине, једна је од ретких православних светиња које су остале неоштећене на КиМ. Захваљујући, пре свега, храбрости три монахиње које су чувајући њега, чувале православље. Повратком, за сада ретких прогнаника, све чешће се у манастиру појављују и верници.

Међу првим вратили су се расељени у село Видање, а са њима и четворочлана породица **Ранка** и **Драгане Костић**. Драгана је доживела двапут избеглиштво. Из Републике Српске, Мркоњић-града, избегла је 1995. године и у Руми срела будућег мужа Ранка из Видања. У Видању је изродила две ћерке и ту дочекала рат и прогон. Упркос свему Костићи су смогли снаге и вратили се у Видање у јуну 2004. године.

Старију ћерку **Тању** крстили су, пре избеглиштва, у манастиру Будисавце. То је било последње крштење пред рат у овом манастиру. Жеља да и другу ћерку крсте у овом манастиру остварила им се за св. Аранђела, породичну славу. Крштење је уз помоћ монахиња обавио млади свештеник **Дејан Николић**, који се од пре пар месеци налази у Видању.

Прво послератно крштење у манастиру прелеп доживљај за све. За малу **Сању** која је крштена, за свештеника коме је то прво крштење, за монахиње, родитеље и читаво село Видање. Остаје нада да ће живот поново кренути, да ће се људи вратити и да манастир неће морати да чувају војници КФОР-а уз помоћ бодљикаве жице

је стављен на обезбеђивање самог тржишта. Подршку посети као и самом пројекту дао је својим присуством и **Бајрам Ђељај**, општински службеник за повратак.

У ФАБРИЦИ “ЈУМКО”

Друга радна посета пружила је подршку групи жена окупљених око идеје отварања кројачке радионице. Домаћини ове посете били су директори и особље фабрике “Јумко” из Врања. **Зоран Стаменковић**, менаџер фабрике, потрудио се да, у току посете, пружи што више информација заинтересованим женама и да поред разговора са директорима обиђу и радне погоне. **Светлана Стајић**, директорка конфекције “Б” и **Гордана Пешић**, директорка трикотаже, након обиласка фабрике, у својим канцеларијама, изнеле су информације о набавци репроматеријала, стању на тржишту и понудиле помоћ око пласирања производа, када буде саживео њихов мали погон.

НЕОПХОДНА ПОДРШКА

Враћајући се из Врања, у организованом превозу, пратио нас је разговор пун ентузијазма и огромне жеље да се њихова идеја и оствари.

Све ове породице спремне су да раде и да самостално зарађују за живот. Имају идеје, али немају почетни капитал. Треба им помоћи, а надамо се да ће “Божур” и “IFP” уз подршку КИР-а то и урадити.

Док се организује посета четврте групе, која се определила за узгој шампињона, очекујемо и представљање наставка пројекта и надамо се његовом одобрењу и реализацији. То би значило да је овај повратак економски подржан и да ће уз останак мира на овом простору, село Кош почети са

У фабрици “Јумко”

економским оснаживањем. Надамо се да ће се о резултатима њиховог рада ускоро сазнати више, између осталог, читајући текстове у неком од наредних бројева Инфо билтена.

Славица Милиновић

ТРАСИРАН ПУТ КА ПОВРАТКУ У ИСТОЧКО НАСЕЉЕ ГРАБ

НЕДОСТАЈЕ ДОНАТОР

И поред бројних тешкоћа и процедура повратка које се морају испоштовати и још увек несигурног живота на простору Косова и Метохије, код расељених се не смањује жеља за повратком. Расељене из источног насеља Граб, у жељи за повратком, подржали су Дански савет за избеглице са партнерском организацијом “Божур”, а уз финансијску подршку Европске агенције за реконструкцију.

Расељена лица из Граба окупиле су се, крајем новембра, у Крагујевцу на “Иди-информиши” посети, коју је организовао ДСИ и “Божур”. **Срђан Игњатовић**, из београдске канцеларије ДСИ отворио је састанак и поздравио присутне, а **Славица**

Милуновић, испред удружења “Божур” подсетила је присутне на све активности које су до сада реализоване. Затим је **Фатос Караџузи** информисао расељене да је концепт документ који је урадио ДСИ Пећ у партнерском односу са “Божуром” и IFP-ом, а уз велико залагање и ангажовање њиховог представника и учесника на ОРГ **Банета Живановића**, усвојен на прошлом састанку Општинске радне групе. У наставку активности мора се наћи донатор који ће финансијски подржати њихов повратак. **Мухамед Малисеј**, службеник Канцеларије за заједницу из Истока је такође подржао повратак, напоменувши, да су Албанци из њиховог насеља дали подршку повратку.

Мирјана Здравковић, UNHCR Краљево и њен колега **Медини Пруса** из Пећи, упознали су расељене са правом на повратак и мисијом UNHCR-а. Нагласили су да свако има право на повратак, али да та одлука мора бити само њихова.

Расељени су јасно изразили и поновили своју одлучност и жељу за повратком. Негодовали су због спорости и сталног одлагања њиховог повратка. Указали су и на проблеме који се дешавају. Њихов представник Бранислав Живановић је навео проблем да на плацу једног од повратника ниче кућа непознатог Албанца. Фалсификао је документа и започео градњу великог објекта. Случај је пријављен Косовској имовинској агенцији и предмет је предат овлашћеном суду у Истоку. Боје се да оваква дешавања воде ка спречавању њиховог повратка. Постоји бојазан да на крају ипак не дође до њиховог повратка.

Као одговор добијају уверавања од стране колеге из ДСИ Пећ да ће бити упорни у проналажењу донатора и да ће проблем око спорног објекта морати да се реши.

Остаје само време и чекање да ли ће се и када пронаћи донатор и почети изградња њихових кућа.

Наташа Вујовић

O REPORTERJA KOTAR O LIL BILTENI SO IKLJOL E MANUŠENGE SO NASLE KOTAR I KOSOVA PHIRDE E MANUŠENCA KOTAR CHR I KPA MAŠKARE NAŠLE ROMA, AŠKALJIJE I EGIPĆANJA

SAR DJIKO PLO ISIPE ?

Sar krenindja o projekto kotar oktobri so inicirime kotar UNMIK-o a o UNHCR dinja dumo, kova o Centar zako humane resursja sprovodinel (CHR) Beograd, thaj i agencijaja (KPA) Kosovsko agencija zaki imovina, hine ko but thana – naselja ki Srbija kaj bešen o naše manuša kotar Kosovo. Amari ekipa hine olenca jek drom ko sastanko i zabeležindja jek dikhipe.

Lacharde: Željko Djekić i Zlatko Mavrić

Cilj kotar projekti si te pe o naše manuša Roma, Aškaljije i Egipćanja (RAE) kotar i Kosova šukar informisinen sar šaj pumari phu, Khera, Njive te irinen napalal so olendar lile o chibane dali aver manuša kana on naše kotar i Kosova.

Najbuter akala manuša bešen ko naselja kola nane lačharde ki centralno Srbija thaj Vojvodina, a palo varsavi procena kotar o romane drustva asavke thana isi 150. Dali naše manuša RAE, kola akana bešen ki romani mahala ko Mirjevsko brdo, isi len pumari

phu ko Kosovo thaj Metohija mangljam te djana ko than kaj bešen akana.

SOSKE ALJAM

Akava romano naselje si ki teritorija kotar i opština Palilula. Mali Leskovac, sar akharen le leskere bešte manuša, dinja than ko jek 170 naše manuša. Phareste nakhaven sar i aver roma kjola si poangle ko akava naselje, phenen amenge kana aljam. Okova so bar ko jek mao šaj te dika si da akava naselje polače dičhol kotar avera kaj bešen o naše manuša. Polače si lačharde i urbano.

Sar so si i o naselje i amaro vakeriba e manušenca so hine ko sastanko gelo majšukar. O manuša kola ačhavde pumaro than ko Dečani, Djakovica, Suvi Lukavac, Kosovo Polje i majbut thana ki Kosova thaj Metohija, kaj beše djiko juni 1999. berš.

Najangle o **Rade Ćirić**, koordinatori CHR i **Tončo Zurlev**, pred-

stavniko kotar KPA, vakerde soj o cilj lenger a posetake maškaro lende.

“Sar si anglamende sa o problemja kola isilen o naše manuša a kola si akana bešte ki Srbija, podjindjam kotar jek drom te dikha kola si manuša najčore Roma, Aškaljije i Egipćanja te dalen vas te irinen pumari phu ki Kosovo thaj i Metohija. Adava si nesto so šaj najangle te pomogninel olen savi odluka ka anen. Adavaj si nesto so palo jek vreme ka pomogninel olen te anen odluka dali ka irinen pe ki pumari phu, dali ka biknen i adale lovenca ka kinen pumenge aver than ki Srbija, Akaja odluka ka zavisinel adalestar so ka ovel lenger phuvjaja ki Kosovo thaj Metohija CHR, sar koordinatori kotar akava projekto ka nakhel 150 thana ko akava načino, te kedel e manušen i te del olenge informacije, te phravel olenge o drom ko savo način šaj te phraven o procesi te irinen pumari phu palpalal ko pumare vastai,” vakerdja olenge o Rade Ćirić, pa dinja muj ko predstavniko kotar KPA.

PRAVO I SAIPE

“Kosovsko agencija zaki imovina (KPA), kerdjape 4.marta 2006. berš, sar nezavisno agencija so isila mandati te lačharel o zahtevja e manušenge kola našalde pumari phu i aver imanje, kana hine maribe 1999 godine.” Vakerdja najangle o Tončo Zurlev, predstavniko kotar i organizacija KPA, sar e kedime manušenge polače te anel akava problemi.

“Sar on keren akaja bući isi len duj faze. Majangle dikhel pe pravno verifikacija so isitumen kotar lila kola vakeren soj tumari phu. Ako disave lila nane tumen palo disavo razlog amen isi šaipe adala lila te arakha kaj te oven ko katastro, registro dali ko aver than. Bilo save dokunetja te isi tumen sukari te den amen adala lila, kupoprodajno ugovori, posedovno lil, kopija kotar katastro, ugovori kotar koristiba i phu, dijek aver lil.

Kaj nane nisave lila, šukar bi ovela te den amen dijek računi so pokindjen i struja, o panji, diso aver i te keren jek šuži izjava kaj

AKCIJE

ka pisinen kaj hine tumaro than ko hine tumaro komšija, kobar berš bešen kadava than. Paladava amari ekipa ka djal ko tumaro than isi amen elektronsko moderno oprema kolaja sigurno šaj te arakha tumaro than. Kana sa o lila keda amen ka čhiva adala lila ko tumaro predmeti i odluka ili preporika kotar amare advokatja ka ovel zaključno i oj ka djal angli medjunarodno komisija. Majbut akala odluke rešinen pe pozitivno, adaleske so amen amari bući kera profesionalno i adaleske so amare odluke isilen konkretna dokumenta. Dujto, odori kaj tumere khera pervade, tumari phu uništite, sa amare predmetja ka denpe ko avera organizacije, kola majpalal ka keren ki rekonstrukcija, kompenzacija itd. Soj najšukar te djanen. Ako nanetumen predmeti ki amende i nanetumen amari odluka so dobindjen palpalal tumari phu ka ovel tumen but pharipe te djan prekal avera organizacije, jel samo amen isi mandati te irina napalal tumari phu ki Kosova i Metohija. Amen isi phravde vasta kotar UN i Kosovsko govrmati. Adaleske nane tumen but vreme te prijavinen tumari phu, ako djiakana na kerdjen adava,“ vakerdja olenge o Tončo Zurlev.

Vakerdja i so o KPA isi olen pumare kancelarije ko Beogrado, Nisi, Kragujevco ali i so o KPA bičhalel pire mobilna timja ko thana kaj isi pobuter manuša kola mangen te irinen pumari phu palpalal (majbut 5 manuša.)

AKAVA SI MAJZADNJO MOMENTO ZAKI PRIJAVA

Majbut našle manuša vakerdja so isi olen phu, ali so dji akana pumaro slučaj na prijavindje nikaske. Adjuka o **Jusuf Djuljaj**, kotar i Junika, uzi Djakovica, vakerel so ačhavđa trin khera, kana prekali Albanija našlo ki Nemačka 1999. berš. Majangle leskeri romnji gelji ko gav, sar vakerel saj peravdo djiki phu. Pošto nikaske na prijavindja plo slučaj, o Zurlev leske phendja so mora pod hitno te prijavinel i te del bilosavo dokumenti kotar phu, a o KPA ka delole dumo te avel djiki plji phu.

Bajram Šalja, našlo manuš kotar i Djakovica, ikaldja piro problemi. Isi le baro kher ko pandj kaća kaj bešlo pe familijaja ko foro. Ni ov dji akana na prijavindja piro problemu te irinel piri phu palpalal. Nadjanel dali ko kher bešol khajkoni dali na.

O Zurlev i oleske vakerdja soj akana urgentno ko kava momentu te prijavinel piri phu i piro kher. Sukar si te dikhel maškaro manuša te pučolpe ko bešel ko leskero kher. Sar vakerol o Zurlev, kotar o aprili o KPA, sa o manuša kola bešen ko tudja khera, ka

pokinen kirija e manušenge kaskere si o khera. Adaja kirija zavisi nel kobori baro o kher ka ovel kotar 50 djiko 350 evra, so nane hari, vakerol o Zurlev i dodajinel so akala love šaj te vazden o manuša akate ke Srbijake banke.

PHANDIPE

Palakava majbut manuša ikardje pire problemja, a o Tončo Zurlev ljilja o kontaktja kotar o manuša, sar bi o mobilna timja kotar o KPA avena te keden e manušendar o predmetja ko Mali Leskovac.

Milan Jovanović, kotar Romski internacionalni Centar, jek kotar o organizatorja so kedindja e manušen dinja vajzi ki akcija so keren o CHR i KPA. “Amaro zadatko si te dikha te pomožina akale manušen IRL sar bi avena djiko djandipe sar šaj pumari phu te irinen palpalal i amen ka da zor so majbut manuša te djanen sar šaj te irinen pumari phu. “Majangle o manuša na hine len baro poverenje ama akana me mislinav kaj o manuša halile i mangen te irinen pumari pu palpalal”, vakerdja o Jovanović.

Kancelarije KPA

Kosovsko agencija kotar imovina (KPA) kerel bući te lačharol o zahtevja kola pučenpe kotar i imovina. Akate si uključime i o khera njive, placja dućanja. Ko pire kancelarije kola si ki Beograd, Kragujevac, Niš, on počninde te keden o zahtevja. Sa o našle manuša kola mangen te irinen pumari phu palpalal šaj te aven ka akala kancelarije kotar 08.00h djiko 21.00h i subotom kotar 10.00h djiko 15.00h

O nasle manuša šaj te pučenpe e manušenca ko kancelarije i ko telefonja :

Beograd 011/ 334-5513; 334-5314;

Kragujevac 034/ 330-234;

Niš 018/ 515-727

Sa o našle manuša, kola piri imovina ka čhiven tali uprava ko KPA šaj te den jek zahtevi te pokinol olenge kirija o manuškova bešel ko lengere khera djiki olengeri aver volja so ka kerel pe khereja.

У ОРГАНИЗАЦИЈИ UNHCR-А У БЕОГРАДУ ОДРЖАН САСТАНАК РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ИРЛ НА ТЕМУ

ШТА ЈЕ ПОТРЕБНО ЗА ОДРЖИВ ПОВРАТАК?

- Политика не помаже процес повратка ни са једне стране. Почетком наредне године, одлучиваће се о будућем статусу Косова и управо ће политика одредити да ли ће повратак бити одржив или не. Повратак расељених није био приоритет. Бар са мном нико из међународне заједнице није разговарао о томе, нити је био претерано заинтересован за то питање - изнео је, на крају састанка, своје виђење овог проблема Ленарт Коцалаинен, шеф Представништва UNHCR-а у Београду.

Џон Ендрју Јанг, председавајући састанка, у уводном излагању, навео је да успешан повратак мора испуњавати најмање две важне компоненте, да буде добровољан и да се одвија у повољним безбедносним условима.

“ Повратак се не може сматрати успешним, ако није одржив. А да био био такав, повратници морају имати потпуну безбедност, слободу кретања, приступ јавним службама и на крају економску одрживост”, нагласио је Јанг и замолио присутне да изнесу свој став о одрживом повратку.

ОДГОВОРНОСТ ВЛАСТИ

Са Јанговим излагањем у име UNHCR-а Косово, сложио се **Плеурат Хаљиљи**, нагласивши да уз безбедност и слободу кретања, повратницима велики проблем представља приступ општинским службама. Хаљиљи је рекао да ПИС Косова улажу велики труд да се на локалном нивоу уради нешто више по том питању. По њему, проблем већем повратку представља и недоступност информација са терена, мали број млађих повратника, као и слаба економска подршка онима који су се вратили. Хаљиљи је, на крају свог излагања, закључио да се само успостављањем бољих и трајних међуетничких односа може очекивати одржив повратак.

Бранислава Митровић, представница Координационог центра, рекла је да повратак представља право расељених и да би им, они који тренутно обављају власт на КиМ (UNMIK и ПИС Косова) то право морали омогућити. Нагласила је да повратници нису бројке већ људи и да би неко требало да сноси одговорност зашто повратка нема. А пошто повратка нема, не може се говорити ни о његовој одрживости.

И **Ђанфранко Дерамо**, из београдске Канцеларије UNMIK-а за заједнице, повратак и питање мањина, запитао је да ли институције на Косову спроводе оно што би требало да раде. Такође, да ли држава Србија спроводи своје програме, када су у питању расељени? Колико има, или боље рећи нема, сарадње међу њима када се ради о неким битним питањима везаним за расељена лица и повратнике, почевши од признања разних докумената, диплома, регистрације возила. Све су то ствари које отежавају повратнички живот, а сам повратак је тиме мање одржив.

Комесаријат за избеглице низ година прати повратак не само расељених већ и избеглих лица и из Хрватске и Босне и Херцеговине, рекла је **Јасминка Оливерић**, представница овог органа Владе Србије. Сматра да статистике говоре једно, а фактичко стање на терену изгледа сасвим другачије. Оливерић је посебно нагласила, чиме су се касније сложили многи учесници у дискусији, да се довољно не прати шта се дешава са лицима која су се вратила. Рок од два или три месеца, колико се живот повратника активно прати, сувише је мали временски период да би се могли донети неки закључци о одрживости. Јер, управо након тог времена долази до тога да се многи, након узимања личних докумената, одређених грантова или просто не сналажења, поново враћају у расељење. Овога пута, бар је такав случај са лицима из Хрватске и Босне и Херцеговине, њихов статус у Србији је још лошији, јер су

ГЛАС РАСЕЉЕНИХ

ПРЕДНОСТ ОРГАНИЗОВАНОМ ПОВРАТКУ

Износећи утиске са три одржана састанка са представницима ИРЛ, учесницима на ОРГ у 17 места на КиМ, **Давор Рако**, из UNHCR-а, пренео је њихове три основне поруке, које гласе: Процес повратка треба поједноставити; Пређите са речи на дела; Неко мора сносити одговорност због неуспелог повратка.

Рако је додао, да се 90 процената расељених залаже за организован повратак и да они сматрају да се само на тај начин може сачувати опстанак српске заједнице на Косову. Са овом констатацијом сложила се већина учесника скупа, додајући да не треба запостављати ни спонтане повратке.

изгубили и избеглички статус.

ОСЛОБОДИТИ ЗАУЗЕТУ ИМОВИНУ

Славица Милуновић, представница удружења “Божур” из Смедеревске Паланке и Уније, рекла је да повратка има, али да је он симболичан. “На КиМ се враћа најсиромашнија и најстарија популација. Деца и млађи људи готово да се и не враћају. Посебан проблем представља приступ јавним службама. Мали број школа, здравствених установа, поготово у енклавама, обесхрабрује људе да се врате, јер ако немају где да уче и где да се лече, тешко ће се одлучити на такав

корак. Проблем представља и економска одрживост, али тек након безбедности и слободе кретања. Међу онима који су се вратили има вредних породица, али они не могу да опстану од сопственог рада, јер просто немају коме да продају своје производе, пре свих, пољопривредне. У регионима које обилази моја организација ниједан Србин не износи своје производе на пијаци. Слична ситуација је и у другим регионима”, истакла је Милуновићева, напомињући, да док се не ослободи имовина, куће и станови, који су и након седам година још увек заузети, тешко може да се говори о одрживом повратку.

Локалне власти морају бити покретачи повратка, а оне то данас сигурно нису, рекао је на почетку свог излагања **Боривоје Вигњевић**, који је на овај скуп дошао из Липљана. Политичка стабилност, пре свега, а потом децентрализација, требало би да представљају кључ одрживог повратка. И он се zaloжио за то да први корак ка одрживом повратку мора бити право на својину. Свим расељеним лицима треба да се врати узурпирана имовина, закључио је Вигњевић.

ПРИЗНАЈМО ДА ПОВРАТКА НЕМА

О узурпираној имовини, касније у дискусији, било је много речи. **Радмила Вулићевић**, из удружења “Срећна породица”, навела је да у многим узурпираним становима и кућама живе представници власти што би требало, у неком демократском друштву, бити непојмљиво.

“Време је да сви ми, учесници скупа, али и сви остали, признамо да повратка нема”, рекла је у доста критичном тону **Нада Бањац – Чуљак** из CRS-а.

“Мењали смо у ових седам година процедуре, механизме, приручнике и много шта другог, али се повратак није десио. Сви, који смо у томе учествовали, осим расељених, носимо

одговорност. Кључно питање је питање имовине. Расељенима треба вратити имовину, а да се тако нешто може учинити можемо видети на примеру повраћаја имовине у БиХ. Тамо је преко 97 процената имовине враћено. Након што се имовина врати расељенима они нека чине са њом шта хоће, јер је то њихово право. Исто као и то да ли ће се вратити или интегрисати у средину у којој се тренутно налазе”, сматра Бањац- Чуљак, издвајући, у свему овоме, у позитивном смислу, UNHCR, који је, ако ништа друго, увек давао истините и тачне податке о броју и стању повратника.

Бањац – Чуљак је рекла да се пут одрживом повратку види кроз стриктно поштовање, недавно потписаног Протокола о одрживом повратку.

Да повратка нема сложио се и **Владимир Цуцић**, из Комитета за заштиту права ратом погођених лица. Сматра да је економска компонента, као услов повратка пренаглашена, а да основ свега треба да буде владавина права. Не поштовање права навео је кроз пример 18 хиљада тужби за накнаду штете лицима која су напустила КиМ, након доласка међународних снага. Једним потезом из UNMIK-а, забрањено је косовским судовима да раде по тим тужбама, рекао је Цуцић, нагласивши, да су на Косову створене институције, али да оне свој посао не раде добро

ДОБРО, АЛИ КАСНО

“Овакав састанак је изузетно добро конципиран, као и дискусије и предлози које су изнели учесници, само што касни седам година”. Овим речима, скупу се обратио **Бранислав Скробоња**, представник Гласа КиМ и председавајући Управног одбора Уније. Сматра да се на праћење повратника морало обратити много више пажње од три месеца, а да су они који су вршили опструкцију повратка морали сносити санкције. Упоређујући број повратника од званичних 15 хиљада са преко 230 хиљада расељених, Скробоња је навео да се то у математици зове “занемарљив број”.

Златко Маврић из удружења “Свети Спас”, рекао је да у суштини повратка нема, а небрига према оно мало људи што се вратило представља “лошу рекламу” за повратак осталих. **Александар Грковић** из организације “Југ” Краљево, сматра да је и слаба информисаност допринела лошем повратку и навео је да би отварањем канцеларије “Унија М”, она била побољшана. **Раде Ђирић**, из ЦХР-а, говорио је о економској компоненти одрживости, наводећи пример да то свакако не представља грант од једне краве или моторне тестере, него запослење у неком од малих погона чији би производи имали пробу на тржишту. **Роберт Станојевић**, из удружења “Свети Никола”, истакао је да из излагања уводничара није видео смернице како побољшати стање, већ само констатације којих су сада сви свесни.

Закључујући састанак Џон Ендрју Јанг, рекао је да је тешко донети неке опште закључке, али да се слаже са тим да се треба направити рекапитулација и видети шта је на одрживом повратку урадила држава Србија, шта UNMIK, шта ПИС Косова. Након тога, могле би се извући неке полазне основе за неке конкретне закључке, сматра Јанг.

СВЕ ТЕЖЕ СТАЊЕ У КОЛЕКТИВНИМ ЦЕНТРИМА

КАКО ДО КРОВА НАД ГЛАВОМ?

Већ шест месеци избеглице и расељени, смештени у колективном центру "Јосиф Колумбо" у Нишу, не добијају храну како је то пракса у осталим колективним центрима, а како је било и у овом све до јуна месеца ове године.

церебралне парализе, без средстава за живот као и многи други који овде живе.

СТАЊЕ

У мирна времена, ова лепа зграда у центру Ниша, у насељу Пантелеј, била је ученички дом за средњошколску омладину.

Почетком деведесетих, када су таласи избеглица почели да стижу у Србију, тако и у град Ниш, ови беспомоћни људи смештани су у хотеле, мотеле, радничка насеља, па и у овај ученички дом на Пантелеју. Од 1999. године, пристигла су и расељена лица са простора Косова и Метохије. У почетку, било је више пара и више донатора, водило се рачуна о самом простору и о људима у њему. На изглед, исто петнаест година, али станари се стално мењају, једни одлазе, други долазе. Иста је мука, а услови становања све гори.

ПРОБЛЕМИ

"Град је на самом почетку потписао уговор са установом Дом омладине "Јосиф Колумбо" о коришћењу ове зграде у дате сврхе", рекао нам је **Миомир Радовановић**, повереник Комесаријата за избеглице у Нишу. У међувремену, ова установа је пала под стечај и жиро-рачун је блокиран тако да Комесаријат не може да уплаћује средства за набавку хране као ни за грејање, струју, воду и одржавање објекта. Повереник је у сталном контакту са градском владом за изнајмавање решења за овај проблем, али решења још увек нема за људе који су смештени у овом колективном центру.

У овом колективном центру тренутно живи четрдесет једна особа, десет избеглица и тридесет једно расељено лице. Од тог броја старих особа има шест, шест самаца и седморо деце. Овде живи и једна ромска породица са дететом болесним од

РЕШЕЊА

Само једна породица из овог смештаја пријавила се на конкурс за закуп станова у насељу "Паси-пољана" које гради Хабитат с патнерима. Право учешћа на конкурс имају корисници колективних центара и приватног смештаја који имају материјалне и новчане могућности да отплаћују рате које за прве три године имају смисао закупа, а накнадно, после три године, предвиђа се потписивање нових уговора који ће значити откуп ових станова.

Многи корисници колективних центара којима је потребан трајни смештај одустали су од конкурисања због недостатка финансијских средстава за плаћање закупа.

Незванично смо сазнали, да је за 75 станова захтев поднело њих 60. Остаје на комисији да провери документацију и по заврштку радова, расподели станове.

Радмила Вулићевић

У ПРИЗРЕНУ НА ЗАДУШНИЦАМА

Број расељених Призренаца, заинтересованих за посету гробљу и обележавање Митровских задушница, ове године, био је много већи у односу на претходне. Захваљујући разумевању Координационог центра за КиМ, своју намеру је могла да оствари само група од стотинак расељених, јер је за Призрен било планирано два аутобуса. Добро расположење намерника, због могућности да баш они путују, веома брзо је прерасло у разочарење због немара превозника који је, ове године, ангажовао дотрајале и неадекватне аутобусе, неисправне, прљаве и без грејања. Разочарење је кулминирало пристизањем на Призренско гробље. Иако су за ову годину представници Канцеларије за заједнице обећали уређење гробља, то није урађено. И ове се године један број расељених вратио, а да није могао да пронађе гроб својих најмилијих, док су други предвиђена два сата утрошила на уклањање шибља и дрвећа са гробова. Изгребани, крвавих руку, поцепане одеће, апеловали су на учеснике Општинске радне групе Призрен, да на првом наредном састанку, покрену питање уређења гробља и путем Инфо билтена Уније расељене информшу о резултатима разговора.

Текст и фото: З. Маврић

НОЋНО ПУТЕШЕСТВИЈЕ ТРАГОМ КОСОВСКИХ МАНАСТИРА ПРЕД СВЕТИМ КРАЉЕМ СТЕФАНОМ (СВЕТИ КРАЉУ СТЕФАНЕ, МОЛИ БОГА ЗА МЕНЕ ГРЕШНОГА)

Састанак у Приштини се завршио много раније него што смо планирали. То је био разлог да пут према Призрену планирамо преко Пећи и Дечана. Јединствена прилика да посетимо ова места, као и манастире Пећку патријаршију и Високе Дечане. Касна јесен, ноћ брзо пада. На Косову, по обичају, нема електричне енергије. Ми, сами, без икакве пратње и обезбеђења, са вером у Бога.

СВЕЋЕ У ПАТРИЈАРШИЈИ

У Пећ стижемо у 17 часова. Ноћ је већ одавно пала. Колона возила у којој смо се силом прилика нашли, једва се креће мрачним улицама пуних људи. Пут траје предуго. Док се пробијамо кроз масу пролазника, размишљамо да ли ће нас примити у манастир. Уличице, којима смо пре

1999. долазили, реконструишу се. Ново искушење. Како пролазнике, на српском језику, питати за пут до манастира? Не усуђујемо се. Тумарамо по мраку. Ипак, показујемо смисао за оријентацију. Другим, непознатим путевима долазимо испред манастира, где нас љубазни војници италијанског контингента најављују, и најзад улазимо да запалимо свећу. Атмосфера нестварна, свуда око нас мрак, ми, на Косову, сами, а опет испуњени несвакидашњим духовним миром и спокојством. Док свеће горе, монахиње нас пропитују одакле смо, одакле долазимо, како смемо да се крећемо без пратње и тако даље. Са неверицом нас прате до кола да се увере да стварно немамо никакву подршку. Ми се захваљујемо и настављамо пут према Дечанима. Позната места кроз која пролазимо, сада сасвим другачије делују, несигурност на сваком кораку. Ипак, вођени божјом руком, стижемо до манастира Високи Дечани. После контроле од стране италијанских војника KFOR-а, улазимо на тешка манастирска врата. У мраку, назире се само врх Високих Дечана. После седам година ево ме опет пред Светим краљем Стефаном.

МОЛИТВА И БЛАГОСОВ

И док чекам пред вратима манастира из конака излази монахиња коју је избеглички вихор донео у овај манастир. Узима ме за руку као старог знанца и уводи у предворје цркве. Неколико свећа разбија мрак у који сам ушла да запалим свећу.

Одједном чујем клеветушу која најављује повечерје. Дошли смо у прави час. Отварају се врата цркве у коју улазе монаси, један за другим. Пуно изненађења за једно вече. Затечена сам њиховом висином и хитрином. Уствари, једва их и видим, осећам само струјање ваздуха док пролазе поред нас. Палимо свеће и улазимо у порту цркве. Потпуни мрак. Стојим уза зид. Након кратког времена очи ми се привикавају на мрак и поред себе видим још неколико људи, можда такође случајних намерника. Одзвања молитва Богу, складно, здушно са пуно вере у Бога, иако певана по ко зна који пут у исто време и на истом месту. Молитва од које сузе саме потеку, врате вас у прошлост у напуштени дом, па вас поведу у будућност у веру да уз божју помоћ поново будете свој на своме. Примих благослов од нестварне појаве свештеника. Не можете га видети, можете осетити само топлоту његове руке, коју као и да нисте додирнули. Нестао је сав умор. У тело се уселило спокојство. Када би могло да потраје вечно. И док сте још увек у свету молитве опија вас мирис тамјана уз несвакидашње звуке клеветуше. Све смо ближи Богу, а све даљи од недаћа. Излазим немо, зачуђена као неко ко залута па пронађе себе на месту где је некад давно био, на месту које је изгубио. Али живот је стваран. И чудесни монаси од којих сам само пре пола

сата заирала, помало због мрака и услова под којима сам се овде појавила, постадоше и љубазни домаћини.

ЖЕЉА ЈАЧА ОД СТРАХА

Окрепили смо се оним што су њихове руке саме припремиле, свакидашња храна са укусом који се може само ту у њиховом скромном дому осетити.

Хлеб, вино и вода са извора Светих Дечана беху нешто друго. Нису нам препоручивали да наставимо ноћу пут према Призрену. Нудили су нам преноћиште. Међутим, сутрашњи дан пун обавеза, диктирао је наставак пута. На наше збогом, отпоздравише: "Дођите нам опет, врата су свим добронамерницима широм отворена". Осташе отворена манастирска врата за нас и све оне чија ће жеља бити јача од страха и времена у којем манастир живи.

Гордана Ђекић

(аутор текста је извршни директор "Центра за правну помоћ")

ОБЕЛЕЖЕНА СЛАВА МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ

СВЕЧАНО И ДОСТОЈАНСТВЕНО

Свечаним монашким бдењем уочи празника, у вечерњим часовима 23. новембра, и Светом архијерејском литургијом, на сам дан празника Св. краља Стефана Дечанског, манастир Високи Дечани је прославио своју ктиторску славу.

Свету архијерејску литургију, у препуном дечанском храму, служио је његово преосвештенство епископ рашко-призренски владика **Артемије**, уз саслужење викарног

Са свечаног монашког бдења уочи празника Св. Краља

епископа липљанског и игумана дечанске лавре владике **Теодосија** и тридесетак игумана, протојереја, јеромонаха и јереја из више епархија СПЦ.

Литургији је присуствовао већи број домаћих и међународних званица. Поред министра вера у Влади Србије, **Милана Радуловића** и председнице Координационог центра за Косово и Метохију **Санде Рашковић-Ивић**, у прослави дечанске славе, учествовали су представници Мисије УН, ЕУ и ОЕБС-а на Косову и Метохији, дипломатски представници САД, Грчке, Немачке, Велике Британије, Италије, Аустрије, као и више високих официра КFOR-а. На литургији су, такође били присутни и политички представници косовско-метохијских Срба **Оливер Ивановић**, **Милан Ивановић**, **Ранђел Нојкић** као и ректор Приштинског универзитета, измештеног у Митровици, проф др **Здравко Витошевић**.

На прослави празника Св. краља Стефана Дечанског, у манастиру се окупило више стотина верника из разних крајева централне Србије и Косова и Метохије, као и Срби повратници из села из околине Пећи, Истока и Клине. Кроз манастирку капију прошло је до раних поподневних часова више од 1500 људи. Након литургије и коктела за високе званице и свештенство, гости су поделили трпезу љубави у манастирској трпезарији.

Велики део верног народа је послужен у великим шаторима које је за ову прилику обезбедио италијански КFOR.

У току свечаног ручка, владика Теодосије, захвалио се свима онима који нису жалили труда да са братством манастира и верним народом прославе Господа и његовог великог угодника - Св. краља Стефана Дечанског. Владика је посебно изразио радост због доласка министра вера Србије Милана Радуловића и Санде Рашковић-Ивић, чије је присуство, како је рекао, велико охрабрење нашем верном народу и свештенству. Владика се захвалио италијанским представницима КFOR-а који су несебичним залагањем помогли да се припреми слава и омогући долазак поклоника.

Након владике Теодосија, присутним гостима у трпезарији манастира, обратила се и Санда Рашковић-Ивић која је у име Владе Републике Србије пожелела "срећан и благословен празник братству манастира и свима који су дошли да заједно са монасима поделе радост манастирске славе". На крају су се присутнима обратили **Анил Васисхт**, представник шефа UNMIK-а и генерал **Роберто Бернардини**, заменик команданта КFOR-а. Командант КFOR-а немачки генерал **Роланд Катер** је вече уочи славе посетио манастир да би честитао празник владике Теодосију, будући да је због обавеза био спречен да присуствује прослави.

У трпезарији је група православних верника из Албаније отпевала једну црквену химну на албанском језику што је изазвало спонтани аплауз свих присутних. Ова група верника је дошла са поздравима архиепископа Тиране и целе Албаније господина Анастасија, како би са својом браћом и сестрама у Христу поделила радост празника.

Прославу Св. краља Стефана Дечанског у манастиру Високи Дечани обезбеђивали су припадници италијанског КFOR-а, УН и КПС-а.

КиМ ИНФО

Владике Артемије и Теодосије са министром Радуловићем, Сандом Рашковић-Ивић, генералима КFOR-а, шефовима међународних мисија и УН-а као и српским политичким представницима пред дечанским храмом

ОБЈЕКТИВ

*Евидентирање имовине расељених Рома, Ашкалија и Египћана
Београд, децембар, 2006. године*

*Полазнице кројачке радионице у Кошу,
децембар 2006. године*

*Један од ретких ученика гимназије "Свети Сава" у Осојанима,
децембар 2006. године*

*Прво крштење по повратку расељених у манастиру Будисавце,
општина Клина, новембар 2006. године*

*Задушнице на православном гробљу у Призрену,
новембар 2006. године.*

*Света архијерејска литургија у манастиру Високи Дечани,
новембар 2006. године*

	Да	Не
• ДА ЛИ ИМАТЕ ИМОВИНУ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ?	☒	☐
• ДА ЛИ ВАШУ ЗЕМЉУ, КУЋУ ИЛИ ПОСЛОВНИ ПРОСТОР КОРИСТИ НЕКО ДРУГИ?	☒	☐
• ЗБОГ ТОГА НЕ МОЖЕТЕ ДА КОРИСТИТЕ СВОЈА ИМОВИНСКА ПРАВА?	☒	☐

**ОБРАТИТЕ СЕ КПА!
ПОДНЕСИТЕ ЗАХТЕВ!**

МИ ВАМ МОЖЕМО ПОМОЋИ ДА ПОВРАТИТЕ СВОЈЕ ПРАВО НА ИМОВИНУ!

Канцеларије КПА

Београд
Косовска 49
Тел. 011/334-5513; 334-5314
Факс: 011/334-4452

Ниш
Душанов Базар, Душанова бр. 3
3 спрат, канцеларија бр. 308
Тел. 018/515-727; 018/515-728

Крагујевац
Улица Поле Рибара бр. 9, 3 спрат
Тел. 034/330-234; 034/330-784

Подгорица
Црњегорских Седара бб
Тел. 081/624-216

Чланице Уније

Божур - Смедеревска Паланка, Првог српског устанка 109, тел. 026-313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије - Београд, Скадарска 40а/II, тел.: 011/322-99-18, e-mail: gkim@eunet.yu, www.glaskim.co.yu

Завичај за повратак - Крагујевац, Душана Дугалића 47, тел. 034/362-376, e-mail: zavicpo@infosky.net

Зора - Светог Саве 6- Беране, Тел/факс: 087/234-200, e-mail: zora_nvo@cg.yu

Југ - Краљево, Цара Душана 27/39, тел. 036/323-220, факс. 036/320-430, моб. 064/612-79-66, e-mail: agrkovic@yahoo.com

Свети Никола - Ресавска 33- Београд, Тел/факс: 011/32-32-620, e-mail: svnikola@scnet.yu

Свети Спас - Београд, Балканска 25, тел. 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.yu, www.svetispas.org

Срећна породица - Ниш, Душанов Базар, купола, локал 223, тел. 018/257-184, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Центар за правну заштиту - Београд, Балканска 25, Тел/Факс: 011/2686-161, e-mail: rprotect@eunet.yu

Центар за хумане ресурсе - Сутјеска 318/е Котеж – Београд, Тел/фах 011/ 715-762, e-mail: chrbgd@eunet.yu

Унија - Канцеларија у Београду - Трг Николе Пашића 9/7, тел: 011/3398-705, e-mail: unijakm@eunet.yu, www.unijairl.org

Унија - Канцеларија у Звечану - Бубе Михајловић бб, тел: 028/665-150, e-mail: unija.zvecan@sezampro.yu

УНИЈА БИЛТЕН - Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Александар Грковић** и **Златко Маврић** (чланови); Технички уредник: **Зоран Ђуричанин**

Адреса редакције: Трг Николе Пашића 9/VII, 11000 Београд, тел/факс: 011/339-87-05; e-mail: unijakm@eunet.yu
Штампа: "Флеш", Земун; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153